

Н.О. Ларченко

*Київський національний лінгвістичний
університет*

КИТАЙСЬКИЙ КІНЕМАТОГРАФ: ІСТОРІЯ І СЬОГОДЕННЯ

Нещодавно китайський кінематограф відсвяткував свій столітній ювілей. Все почалося восени 1905 р., коли власник фотоательє «Фентай» Жень Цзінфен створив на сюжет Пекінської опери фільм під назвою «Динцзюньшань», можливо, навіть не усвідомлюючи, що в такий спосіб він поклав початок історії китайського кінематографа. Приблизно в цей час кіно зародилося у Франції, США, Німеччині. Самі ж китайці вважають, що історія світового кіно бере початок ще з V-VI ст. до н. е., коли послідовник Конфуція Мо-Цзи встановив, що між світлом і тінню існує зв'язок.

З початку XX ст. китайці встигли зняти більш ніж 26300 кінострічок. Китайські режисери то з'являлись на світових кінофестивалях (Канни, Венеція, Берлін) і змушували весь світ аплодувати їм стоячи, то зникали на роки. Перший міжнародний приз китайці отримали в 1935 р. на Московському кінофестивалі за фільм «Пісні рибалок». Але справжній прорив китайських кінофільмів на міжнародну арену відбувся у 1984 р., коли молодий режисер Чень Кайге відзняв фільм «Жовта земля». В ньому йдеться про стародавню самобутню культуру на південному заході Китаю, мрію тамтешніх мешканців про нове життя. Фільм є доволі реалістичним, крізь нього червоною ниткою проходить порівняння безкраїх жовтих полів і бурхливої ріки Хуанхе. Кульмінацією є масова молитва селян, звернена до Неба з проханням дарувати дощ. Ця стрічка поклала початок «нового китайського кіно».

У 2001 р. стрічка режисера Лі Янга «Тигр, що крадеться; дракон, що причаївся» отримала перший «повноцінний» «Оскар» у чотирьох номінаціях. На самому початку розвитку кінематографа в Китаї існувала концепція «кіно – лише розвага». Але дуже скоро стало зрозумілим, наскільки важливим інструментом впливу на формування свідомості й моральних принципів людини є кіно. Людям потрібен міф, приклад поведінки, який можна було б потім наслідувати. Тому тематика й образ героя фільмів змінювалися залежно від політичної ситуації в країні. У роки війни кіно набуло яскраво виражених патріотичних рис, більшість фільмів часів культурної революції були зняті відповідно до вимог політичного життя: вони пропагували ідеологію класової боротьби, зображуючи позитивних героїв безсумнівними красенями, а негативних («класових ворогів») – блазнями.

Помітною особливістю китайських фільмів є їх «перейнятність» національною ідеєю, бажанням передати традиції, філософію, особливості суспільного життя Піднебесної. Найвідоміші китайські фільми в основному відтворюють історичні сюжети, а найбільш пізнаваною рисою є неперевершені сцени протиборств, в яких герої демонструють бездоганне володіння прийомами різних бойових шкіл Сходу. Герой китайського фільму на історичну тематику – певний архетип. Іноді у нього навіть немає імені: вдалий прийом задля того, щоб показати істинних героїв: не принців й чиновників, а звичайних воїнів, здатних пожертвувати собою заради держави. Це виховує патріотизм нації. Загалом китайські фільми є небагатослівними, як правило відстоюють моральні цінності: герой іде до самого кінця, де на нього, зазвичай, чекає смерть. Важливим також є образ жінки. Спілкування чоловіка і жінки, як правило, відбувається на засадах рівності. Жінка є самодостатньою особистістю – нерідко добре володіє бойовими мистецтвами, здатна на подвиг. На перший план виноситься внутрішня краса, хоча головні жіночі ролі у відомих фільмах грають визнані у Китаї і світі красуні.

У багатьох китайських фільмах присутня ідея єдності держави. Як приклад варто згадати всевітньо відому картину режисера Джана Імоу «Герой», у якій на перший план виноситься конфлікт між любов'ю до малої батьківщини й ідеєю об'єднання окремих царств в єдину державу. Цей фільм яскраво ілюструє етику конфуціанства:

відданість обов'язку, вірність, почуття вдячності, мудрість, повага до батька, мужність і хоробрість. У багатьох фільмах присутні сцени, в яких демонструються культурні надбання: каліграфія, опера, танці. Велику увагу режисери приділяють пейзажу. Інколи їм навіть стає замало унікальної природи Батьківщини й вони вирушають на пошуки нових природних ландшафтів до інших країн. Мало кому відомо, що фінальна сцена фільму «Будинок літаючих кинджалів» була відзнята в Україні. Важко не помітити й того, що китайські фільми дуже часто не мають класичного американського happy end. Натомість у більшості фільмів один з головних героїв гине, але ця смерть незвичай відбувається в ім'я держави, кохання, вірності. Прийом катарсису – коли глядач проходить через усі перипетії разом із героєм і немовби очищається духовно – присутній досить-таки часто.

Виділяють шість поколінь китайських режисерів. Найбільш відомим серед них є п'яте покоління (Чжан Імоу, Чень Кайге, Тянь Чжуанчжуан, У Цзиню і Хуан Цзяньсін). Ці режисери зробили значний внесок в історію розвитку не тільки китайського, а й світового кінематографа.

Не можна забувати й про те, що КНР є комуністичною державою, в якій цензура жорстко контролює всі сфери мистецтва, у тому числі й кінематограф. У Китаї заборонено випуск і дистрибуцію відеопродукції, що містить елементи жанру *horror* (жахи). Забороненими також є фільми «Пірати Карибського моря: на краю світу» (за присутні в ньому елементи насилля), «Мемуари гейші» (у ролі японських жінок знялись відомі китайські акторки, а це, на думку критиків, є доволі нетактовно з боку авторів фільму, особливо з огляду на нелюдське поводження японських військ під час окупації Китаю в 1930-х). Також не допускаються до показу фільми вітчизняного виробництва, зокрема «Горбата гора», в якому йдеться про романтичну історію кохання двох ковбоїв нетрадиційної орієнтації, «Загублені в Пекіні», (для внутрішнього показу із нього було вирізано 50 «надто відвертих» сцен, потім взагалі заборонено), «Жадання» (за еротичних сцени) «Літній палац» (події відбуваються на фоні розстрілу студентської делегації на площі Тяньаньмень).

У 2005 р. в Пекіні відбувся Форум, присвячений китайському кінематографу. В списках учасників було близько 140 імен кінематографістів із КНР і 50 запрошених із країн Америки, Азії, Європи, а також з Тайваню та Гонконгу. Подібний захід у Китаї відбувався вперше і мав епохальне значення. Надзвичайно цікавою подією стало відвідування учасниками Форуму й гостями найбільшого у світі Музею кіно, що містить велику колекцію експонатів, починаючи від першого диплома, отриманого на Московському фестивалі за фільм «Пісні рибалок» і закінчуючи макетами знімальних майданчиків.

Отже, китайський кінематограф – один із найдавніших у світі – подарував глядачеві десятки картини, що справді заслуговують на найвищі нагороди. Ці фільми мають надзвичайно глибокий зміст і далеко не завжди розраховані на непідготовленого глядача. Сподіваюся, з часом фільми родом із Китаю не втратять цієї дорогоцінної риси й не стануть поруч із тими тисячами одноденних фільмів, що збирають мільйонну аудиторію тільки завдяки знайомим обличчям із «зіркових пагорбів Голівуда».